

עוד לבעיות החליבה בשבת בהתיישבות הדתית בארץ-ישראל

מכתב מהגרא'ז מלצר זצוק"ל בענין החליבה בשבת.*

בברקאי ב' ניסיתי לסכם את הדעות השונות, גם להלכה וגם למעשה, על החליבה בשבת בהתיישבות הדתית, בעיקר בין שתי מלחמות העולם. זכיתי לקבל תגובות רבות על מאמרי זה, הן בכתב והן בעל פה. לפני ימים ספורים קיבלתי מכתב, שנכתב לפני 46 שנה ובו חוות דעת מעניינת על הנושא הנידון מאת הגאון הרב א.ז. מלצר, מחשובי הרבנים בירושלים ובארץ ישראל בזמנו, וראש הישיבה "עץ חיים" בירושלים.

מכתבו מאשר כמה נקודות חשובות במאמרנו הנ"ל.

* הרב א.י. הכהן קוק זצ"ל צעק על ההצעה שהועלתה לחלוב בשבת לתוך אוכלין, ולא היה מוכן בשום אופן ("חס וחלילה") להתיר בדרך זו את החליבה בשבת.

* שינוי חל אצל כמה מהפוסקים ונטו להתיר את הענין לאחר פטירתו של הרב (בתרצ"ה), ולאחר שהחלו המאורעות (תרצ"ו — תרצ"ט), שכמעט ולא איפשרו קשרים בין יהודים לערבים בא"י דאז.

* הכב צ.פ. פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים, צידד בהתחלה להתיר.

אולם גם דברים חדשים אנו למדים מהמכתב המתפרסם בזה והם:

* שהרב פרנק חזר בו מהיתרו ואסר את הענין, לאחר שנודע לו, שהחולבים שמים רק קצת אוכל בדלי החלב, שאז אין שום היתר כדעתם של הרב מלצר ושל הרב כ"ץ מפתח-תקוה.

* שמעולם לא כתב הרב מלצר היתר בבעייה הנידונה, וגם לא רצה לענות, כשנשאל בקשר לבעייה זו.

(* אי-אלו פרטים על הכותב ועל המוען.

הרב מלצר עלה לארץ בשנת תרפ"ה מסלוצק. בנו האחד ר' פייבל, היה מראשי הפועל-המזרחי בירושלים, ובנו האחד ר' צבי יהודה, היה רבה של רחובות לאחר הסתלקותו של חמיו, הרב צבי שטיינמן. הרב חיים זבולות חרל"פ, יליד ירושלים, היה רב בסג'רה ולאחר מכן, מחודש אלול תרפ"ה, החל לכהן כרבה של ראשון לציון עד לפטירתו בחודש תמוז תשכ"ו במשך כארבעים ושתיים שנה. הוא בנו השני של מרן גאון ישראל הגרי"מ חרל"פ ראש הישיבה המרכזית לישראל "מרכז הרב" עד ליום פטירתו בו' כסלו תשי"ב.

מכתב זה נמצא בארכיונו הפרטי של ר' אברהם זק"ש, נכד הרב חיים זבולון חרל"פ זצ"ל. תודתי נתונה לו.

כאן נוסח מכתבו של הרב א.ז. מלצר:

ב"ה יום ו'עש"ק ג' לחדש מ"ח שנת ה'תרצ"ט
פעיה"ק ירושלים ת"ו.

מע"כ ידידי הרב הגאון הנעלה סוע"ה כש"ת
מו"ה חיים זבולון חרל"פ שליט"א
רב דראשון לציון.
שלו' וברכה

מכתבו קבלתי, והנני להודיעו, כי מעולם לא כתבתי להרב ד"ר אירבאך היתר
ע"ד חליבה לתוך האוכלין, כמדומה שאמנם באו אלי אברכים בשמו, לשאול השאלה
הזה, ושלחתי אותם לשארי הגאון רצ"פ פרנק שליט"א ושיעשו כפי הכרעתו. והוא
אמנם מתחלה צדד להתיר, אך כשנודע לו שאין עושים כהוגן ומשאירים רק מעט
אוכלים, אסר בזה. וכבר הי' דו"ד בשאלה זו אצל ידידי הגאון אב"ד דפתח תקוה,
ואסר להם מטעם זה, שבודאי לא ישימו כ"כ אוכלין שיהי' החלב טפל, וכבר הי'
לכולנו מכתב שאלה מאת פועלי המזרחי, וכתבנו אנכי והגרצ"פ שליט"א והגר"ר
כ"ץ מפ"ת שליט"א, שבאם יהי' האוכל מרובה, יש אוסרים ויש מתירים, ובלא אוכל
מרובה אין שום היתר.

יוכל להתודע אצל הרב דפ"ת, שבודאי יש אצלו טופס המכתב כי הי' העוסק
בזה, אגב אודיעו, שכשהי' מרן הגאון מוהרא"י קוק זצ"ל בחיים, הלכתי אליו לצורך
זה ע"י בקשת הרב ד"ר אונא ז"ל, והוא צעק על ההצעה ואמר "שח"ו להתיר", שהוא
יודע מן הנסיון, שכשעושים היתר ע"פ תנאים, ההיתר מתקיים והתנאים אינם
מקוימים, ורק אחר פטירתו, כשגברו המאורעות, היו הדברים שכתבתי.

אשאר בזה ידיד"נ דוש"ת

(—) איסר זלמן מלצר